

Názov obce

Obec Špania Dolina mala dosiaľ rôzne názvy:

Od r. 1263 MONTANA (nedoložené)
VALLIS DOMINORUM (nedoložené)
1458 GRUEB
1526 FUNDUS DOMINORUM
1526 HERRENGRUNDT
HERRENGRUND
ÚRVOLGY
ŠPANIA DOLINA
BAŇA (ľudove)

Ľudový dodnes používaný názov obce „Baňa“ má starú tradíciu. Pre obyvateľov slovenskej národnosti bolo jednoduchšie používať tradičný názov, ako oficiálne používané názvy, ktoré sa menili. Podobný fenomén existoval aj v Banskej Štiavnici (plebanus de Banyá 1240), Kremnici a Gelnici.

Slovo „baňa“ (miesto kde sa rúbe ruda) geneticky súvisí so slovom „báň“. Metódou pozitívne zistených významových rezonancií sa dá dokázať, že tak ako stredoslovenské slovo „báň“, vo význame „rúbanisko“, aj nemecké slovo „Schlag“ neznamená len „úder“, ale aj „rúbanisko“. Podobne lotyšské sloveso „bliezt“ znamená „bit'-rúbať“. Odvodené podstatné meno „bliznis“ má význam „báň- rúbanisko“.

Slovo „báň“ je charakteristické pre stredoslovenskú oblasť. Zápaná ani východná slovenčina slovo nepozná. Toto slovo nepozná nijaký iný slovanský jazyk. Presahuje len do západo-ukrajinských nárečí. „Báň“ v uvedenom význame patrí do skupiny špecificky slovenských slov. Slovo „báň“ v zmysle „rúbanisko“ bolo odvodené od starého slovanského slovesa „batati“ v zmysle „bit“.

Pred príchodom Maďarov do oblasti Zvolenského lesa bolo osídlenie tohto priestoru prevažne slovanské, teda je predpoklad, že z tohoto obdobia pochádza aj pomenovanie lokality na Banskom potoku slovom „Baňa“. Slovo „baňa“ prešlo aj do maďarčiny a je doložené už v 13 storočí v podobe „bánya“. (v listine Bélu III v latinizovanej podobe „Terra banensis“).

Po príchode nemeckých hostí prevládla v oficiálnych dokumentoch nemčina a názov lokality „Greub“ z roku 1458 sa mení v roku 1535 na „Herrengrund“. V dnešnej dobe tieto názvy nesie len vrch v tesnom susedstve obce „Pánsky diel“ a časť obce sa nazýva „Grôb“. V latinskom pomenovaní obce „Vallis Dominorum“ sa prvýkrát mení pojem „diel“ na „údolie“.

Po rakusko-uhorskom vyrovnaní sa tento názov zachová v maďarskej verzii názvu obce „Úrvolgy“ a používa sa až do vzniku prvej Československej republiky.

Nový názov obce , ktorý sa používa dodnes, prevzal z latinského a maďarského názvu obce slovo „dolina“, čo dobre vystihuje geografickú realitu lokality. Pridal nové slovo „špania“. V chotárných názvoch obce sa vyskytuje len jedna lokalita s názvom „ Španový hrb“ (v Pošepného mape z roku 1872). Skladaný odvodzuje pôvod slova „špania“ od maďarského slova „špán“. Jedná sa pri tom o pôvod z latinského slova „spnatus“. U starých Slovanov transformovaný do pojmu župan, župa. Pri tom je otázkou, prečo bolo maďarské slovo „volgy“ nahradené slovenským slovom „dolina“ a maďarské slovo „úr“ nahradené skomoleným maďarským slovom „špania“(v zmysle pánska). Dvořák dáva názov lokality Španie Pole, v Slovenskom Rudohorí, a názov obce Špania Dolina do súvislosti s nemeckým slovom „Grünspan“ medenka.

44- Dvořák, P.: Stopy dávnej minulosti I. až IV. RAK Budmerice 2002

51-Maulay,C.: Mesto Banská Bystrica, Katalóg administratívnych a súdnych písomností 1255-1536, Archívna správa MVSSR Bratislava 1980

53- Ondruš, Š.: Význam a pôvod slov báň- baňa,

R.S.